

MISBRUGSSAGEN SLUTTER IKKE I RETTEN

Af Klaus Wilmann, formand for Børnerådet

En betænkning om gennemførelse af straffesager ved seksuelt misbrug af børn kommer med fornuftige anbefalinger omkring videoafhøring af børn. Til gengæld går man ikke langt nok for at sikre beskyttelsen af børnene i den samlede proces. For barnet ender en sag om seksuelt misbrug nemlig ikke nødvendigvis med retssagen.

Sammen med Børnesagens Fællesråd, Red Barnet og en række uafhængige eksperter på området, offentliggjorde Børnerådet i 2001 et forslag til, hvad vi kaldte en optimal model for afhøring af børn i sager om seksuelt misbrug.

Samarbejdet var det direkte resultat af to kendelser i Højesteret i marts 2002, efter hvilke det blev tilladt mistænkte/sigtede i sager om overgreb på børn at overvære videoafhøringen af ofret fra et tilstødende monitorrum. Og formålet med rapporten var at bidrage til den debat, som også førte til, at justitsministeren nedsatte det udvalg, som nu har barslet med en stor og grundig betænkning om børn i straffesager.

Børnerådet var af den overbevisning, at Højesterets nye praksis udover at kunne beskrives som en yderligere krænkelse af barnet også var et tilbageskridt for retsbevidstheden i den forstand, at den materielle sandhed i sagen kunne obstrueres, når barnet pga. af sigtedes nærvær ikke længere turde afgive et sandfærdigt udsagn.

Arbejdets hovedforslag var derfor, at sigtede/ mistænkte ikke skulle gives adgang til monitorrummet, men også at videoafhøring af børn som skånsomste metode skulle lovfæstes ved en tilføjelse til retsplejelovens bestemmelser om vidneafhøring og bevissikring.

BEDRE RETSSIKKERHED FOR ALLE PARTER

Der er siden, ikke mindst fra forsvarsadvokaters side blevet sat spørgsmålstejn ved den præmis, og antaget at det ville svække den mistænkte/sigtedes rettigheder. Det er ligeledes i offentligheden fremstået, som om retssikkerhed i dette spørgsmål var en slags nulsumsspil – mere til den ene giver mindre til den anden. Sådan betragter Børnerådet ikke sagen, hvorfor vi heller ikke finder, at det på nogen måde er godtgjort, at en ophævelse af samtidigheden bringer Danmark i konflikt med Den Europæiske Menneskeretskonventions artikel 6, som det også er blevet foreslået.

Undersøgelser af børns vilje og evne til at udtale sig under afhøringen svækkes væsentligt, når de er bevidste om den mistænkte tilstedeværelse i et monitorrum. Rigsadvokatens undersøgelse fra 2000 om dette peger på, at der i en tredjedel af sagerne synes at være problemer med at få børnene til at udtale sig, og en kvalitativ interviewundersøgelse vil efter min mening øge dette antal betydeligt. Børnerådet antager altså, at betydningen faktisk er større.

Børnerådet mener derfor, at dette forhold er et væsentligt problem for opklaringsarbejdet. F.eks. siger førnævnte undersøgelse, at hvert niende barn helt lukker i og ikke vil udtale sig. Det kan føre til, at for mange sager ikke finder en retslig afslutning, hvilket må siges at være et retssikkerhedsmæssigt problem for såvel den mistænkte, som reelt ikke renses, når sagen falder på grund af manglende bevis, som for barnet, som står tilbage som en utroværdig person.

At flere sigtelser frafalder, er derfor ikke nødvendigvis et udtryk for større retssikkerhed for mistænkte, men for utilstrækkelig lovgivning. Børnerådet finder, at en praksis, hvor videoafhøring er reglen, og hvor barnet ved, at den mistænkte ikke er til stede i samme hus, gør børn til bedre vidner, fremmer

opklaringsarbejdet og dermed retssikkerheden for alle parter. Det er derfor, jeg ikke finder at retssikkerhed kan betragtes som et nulsumsspil.

UTILSTEDELIGT AT LYVE FOR BØRNENE

Det er endvidere blevet hævdet, at såfremt den mistænkte ikke har lejlighed til direkte at overvære afhøringen af børn, risikerer vi at udvikle en situation, hvor det bliver regelen snarere end undtagelsen, at børnene skal genafhøres og trækkes ind på politistationen flere gange, til skade for børnene. Det spørgsmål har Børnerådet også vurderet, og vi må sige, at en sådan påstand reelt ikke kan sandsynliggøres. For det første er der ikke empirisk materiale, hverken fra Danmark eller fra lande, som allerede arbejder, som vi foreslår, der påviser en større afhøringshyppighed. For det andet vil andre faktorer kunne modvirke en eventuel tendens.

Børnerådet har bl.a. peget på, at specielt indrettede lokaler uden for politistationer, uddannet afhøringspersonale og (kommunale) bisiddere kunne bidrage til at afspænde situationen og til at gøre den, om ikke tryk, så dog udholdelig. Så derfor finder Børnerådet det ikke godt gjort, at en ophævelse af samtidigheden automatisk fører til flere afhøringer. Endelig har forsvarsadvokaterne vel også en interesse i sagens hurtige opklaring af hensyn til deres klienters samlede situation.

De eksperter, vi har bedt kommentere problemstillingen, peger på, at flere afhøringer, alt andet lige, nok er mindre belastende for børn, end frygten for at skulle konfronteres med den mistænkte/sigtede. Vi skal huske på, at disse børn ofte har været udsat for uhyggeligt skræmmende oplevelser, vold og trusler om vold, død og lemlæstelse. Og de har oplevet, at de nærmeste voksne faktisk ikke kunne beskytte dem, ja endda kunne være dem, der foranstaltede overgrebene. De har mødt skepsis og afvisning undervejs, ja oplevet at skulle slås for at blive troet. Derfor vil deres tro på, at systemer eller voksne kan beskytte dem, være beskedne. Derfor er det så centralt i deres rejse tilbage til livet at opleve beskyttelse og at kunne begynde at tro på voksne igen.

Af samme grund er det ganske utilstedeligt, når flere, bl.a. Eva Smith, har peget på, at vi bare kan lade være med at fortælle børnene, at den mistænkte kigger med fra nabolokalet. Disse børn har levet med løgne med voksne, som ikke troede dem og har ofte helt mistet tilliden til voksne mennesker. Den skal genopbygges, skridt for skridt. Det gør vi ikke ved at fortsætte med fortællinger og usandheder i den juridiske proces.

Og hvad så hvis børnene faktisk på trods af vores forsikringer om sikkerhed alligevel støder ind i den mistænkte. Hvad det gør ved barnet er ubeskriveligt, og det ville samtidig ødelægge politiets muligheder for at afdække sagen og skabe en sag for anklagemyndigheden. Det kan vel næppe være forsvarrets opgave, at forsvaret af klientens interesser skal sikres gennem at forhindre opklaringsarbejdet. Det ville i sandhed svække retsbevidstheden. Vi ved allerede, at mistanken fortsat klæber til den mistænkte/sigtede, når sagen frafaldes alene på grund af bevisets stilling. Det er også uholdbart. Og ville vi i øvrigt optræde således over for voksne ofre eller vidner? At forholde dem viden. Næppe. Det er i bedste forstand uigennemtænkt.

GODE TAKTER

Der er heldigvis sket store fremskridt gennem de sidste år både lovgivningsmæssigt og med hensyn til tilgængelig viden på dette område. Børnerådet hilser det særdeles velkomment, at Justitsministeriet nu sammen med Socialministeriet igangsætter et samarbejde med henblik på at tilrettelægge en samlet strategi til bekæmpelse af seksuelt misbrug. Danmark forpligtede sig i december 2001 i Yokohama til at fortsætte og udvide indsatsen på dette område. Med betænkningen har dette arbejde fået en solid begyndelse.

Børnerådet finder det særlig positivt, at anbefalingerne er resultatet af et tværfagligt samarbejde. Herved er alle aspekter af dette vanskelige område søgt inddraget, hvilket i vid udstrækning da også er lykkedes. Børnerådet hilser de grundlæggende anbefalinger velkomne: Arbejdsgruppen foreslår, at videoafhøring også fremover bør anvendes, og at der skabes særlig hjemmel i loven til, at videoafhøringen kan benyttes som bevismiddel under domsforhandlingen. Helt centralt er det, at flertallet i arbejdsgruppen foreslår, at den sigtede/mistænkte ikke skal have adgang til fra monitorrummet at overvære videoafhøringen af barnet, men må vente til senere. Endvidere at sigtedes anmodning om genafhøring skal ske inden for en kort frist, og at anmodningen underlægges en nøje kvalitetskontrol, således at sagen ikke kan trækkes i langdrag.

EN SAMLET INDSATS MANGLER

En række af betænkningens anbefalinger finder rådet imidlertid utilstrækkelige i forhold til behovet for beskyttelsen af barnet i den samlede proces. Børnerådet har følgende kommentar til enkelte forslag og anbefalinger: Børnerådet tilslutter sig overvejelserne i arbejdsgruppen om, at videoafhøring af børn som metode også bør anvendes i andre sagstyper, hvor indenretlig afhøring på forhånd kan tænkes at påvirke børn i negativ retning, som f.eks. drabs- og voldssager.

Med hensyn til stedet, hvor afhøringen foretages, tvivler Børnerådet afgørende på, at landets politistationer kan indrettes til afhøring med maksimal skånsomhed for det berørte barn. Børnerådet anbefaler som tidligere, at sagsbehandlingen underlægges en helhedsbetragtning. Der bør etableres centre, hvor det samlede procesforløb kan rummes, og hvor et samarbejde mellem forvaltninger, behandlere, politi og domstole formaliseres. Afhøringen af børn vil dér kunne foregå i omgivelser særligt indrettet med hensyn til barnet. Der findes forskellige modelforslag, og her skal kun kort henvises til Dansk Pædiatrisk Selskabs forslag fra juni 2001 om etablering af fem regionale centre placeret på sygehusenes pædiatriske afdelinger. Jeg kan også henvide til en fyldig beskrivelse af den såkaldte San Diego-model for behandling af ofre, der er nært beslægtet med såvel Pædiatrisk Selskabs som den islandske »Children's House«-ordning.

Et ganske naturligt led i en sådan helhedsorienteret proces vil være udpegningen fra kommunalt hold af en bisidder, der følger barnet fra sagens begyndelse og til den er slut. Denne afslutning har intet at gøre med den juridiske proces, der slutes med påtaleopgivelse, domfældelse eller frifindelse.

Netop på denne baggrund svigtes barnet ofte afgørende, eksempelvis i intra-familære sager, når den lokale forvaltning forsømmer at følge op på sagen, efter at den dømte har afsonet og så vender tilbage til det hjem, hvor forbrydelsen har fundet sted. Der har inden for det sidste år været nævnt flere sager, hvor incestdømte fædre efter endt afsoning genforenes med deres familie, uden at den sociale forvaltning griber ind.

Når der ikke har været en systematisk behandling af krænkeren, har kommunen ingen sikkerhed for, at tidligere krænkede børn ikke kan blive det igen. Mange kommuner forbryder sig i disse sager mod Børnekonventionens artikel 3. Dette område er måske betænkningens svageste led, hvor den kun sporadisk formår at inddrage dette perspektiv: At sager om misbrugte børn har betydelig længere forhistorier og navnlig næsten endeløse eftervirkninger sammenlignet med den tid, den juridiske proces varer. Dette problem angår naturligvis arbejdsgruppens kommissorium, der er begrænset til straffesagerne. Derfor ser Børnerådet frem til at netop disse elementer medinddrages i den handlingsplan som regeringen vil fremsætte.

Den juridiske proces er koncentreret om gerningsmand og straf, den *reelle* proces drejer sig imidlertid om barnet og dets tilværelse i bredeste forstand, og herunder om forebyggelse af forbrydelse.

Betænkningens overvejelser herom er utilstrækkelige og indskrænkes til en henvisning til den revision af den såkaldte Dialogvejledning (vejledning om hjælp til børn og unge gennem dialog og samarbejde

med forældrene, Socialministeriet), der skulle være udkommet for længst, men af ukendte grunde er sandet til i Socialministeriet. I den forbindelse konstaterer betænkningen, at der er behov for retningslinjer i den kommunale forvaltning for behandling af disse sager. Formuleringen er for svag. Børnerådet finder, at der er behov for *lovformulerede, uomgængelige krav* til kommunerne om behandlingen af sagerne, herunder for udpegningen af en bisidder som omtalt og om behandlingen af ofret, efter at retssagen er afsluttet.

SNAK KAN IKKE FORHINDRES

Formuleringerne i betænkningen om, at politiet bør inddrages så tidligt som muligt i sagen, og at institutionen eller forvaltningen ikke bør orientere andre forældre om mistanken uden politiets samtykke, er forståelige set fra den efterforskningsmæssige vinkel, men savner realitetssans: Uanset et sådant forbud vil nyheder eller rygter forplantes med lynets hast i forældre kredsen og det med god grund. Spørgsmålet om udbredelsen af evt. forbrydelser angår det enkelte barn, og ingen kan forventes at afvente en uoverskuelig proces. Det eneste, der kan retfærdiggøre et forbud, er et tilsvarende uomgængeligt krav til politiet om at iværksætte efterforskningen nærmest øjeblikkeligt, maksimalt inden for et eller to døgn. Det samme gælder for ønsket om, at forældrene ikke må tale med barnet om sagen, inden der er foretaget afhøring: Det skal i givet fald ske med ultrakort ventetid, hvis forbuddet skal have nogen effekt og en uge, som omtalt i betænkningen, er alt for lang ventetid. Igen skal vi huske, at det er børn, som har oplevet svigt og hvis tilbagevenden til livet forudsætter, at de kan stole på deres forældre eller andre nærtstående.

Børnerådet tilslutter sig overvejelserne om, at politikredsen kan udpege en tjenestemand med særlig indsigt, som kommunerne kan henvende sig mere uformelt til i tvivlsspørgsmål. Med hensyn til, hvem der skal foretage afhøringen, må Børnerådet sætte sin lid til, at den nye ordning med særligt uddannet politipersonale viser sig at have den ønskede effekt i form af hensyns- og indsigtsfulde afhørere. Jeg mener samtidig, at ordningen bør evalueres løbende, for justeringer af form og uddannelse.

Børnerådet kan tilslutte sig Betænkningens forslag om, at en særlig børnesagkyndig kan bistå polititjenestemanden under afhøringen. Forslaget bør imidlertid ikke have karakter af undtagelse.

Afhøring af børn er en særdeles krævende faglig disciplin, hvilket også understreges af Kirsten L.

Moesgaards notat til Betænkningen om afhøring af børn. Afslutningsvis skal jeg blot anmode om, at den debat vi nu får, når justitsministeren fremlægger sine forslag, kan bygge på et fælles ønske om at yde børnene den maksimale sikkerhed. Vi har også diskuteret, om børn er troværdige vidner, og fra tid til anden antydes det, at deres fantasi løber af med dem. Men vi må huske på, at al forskning om dette peger på, at børn ikke lyver og ikke er i stand til at opfinde så alvorlige hændelser. Hvorfor skulle de, og hvorfra skulle de hente informationerne. At de ikke ved, om hændelsen foregik en mandag eller en onsdag, er i den sammenhæng ikke interessant.

Det ville måske være afgørende for bevisførelsen i straffesager mod voksne, men i disse sager må vi stille andre krav til bevisførelsen, ikke færre men andre. Jeg ønsker en debat og tror også på, at vi kan opnå samme retsbeskyttelse for alle uden at tilsidesætte mistænkte og sigtedes rettigheder, det være sig efter dansk international lov.

(Kronikken har været bragt i tidsskriftet Lov & Ret)